

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-6-10>

Шоля Р.І.

здобувач кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Sholya Ruslana

Applicant of the Department of International Economic Relations,
Uzhhorod National University

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

GLOBAL ECONOMIC TRANSFORMATIONS AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP

У статті розглянуто глобальні економічні трансформації, які відбуваються у світовому економічному середовищі. Такі процеси, які переважно базуються на технічних досягненнях, приводять до формування нової якості світового господарства та започаткування ери глобального транзиту. Автор акцентує увагу на тому, що глобальні економічні трансформації змінюють конфігурацію взаємовідносин країн, їх участь у міжнародному поділі праці, активізують міграційні процеси, диверсифікують вимоги до працівників та визначають затребуваність нових видів професій у перспективі. Автор стверджує, що такі процеси впливають на розвиток сфери підприємництва, яка набуває нової сутнісної характеристики. Автором зазначено, що традиційні види підприємництва замінюються новими видами, одним з яких є технологічне підприємництво. Україна, здійснюючи інтеграційні процеси, змушена реагувати на тренди світогосподарського розвитку, не бажаючи бути відкинutoю на периферію світового господарства.

Ключові слова: глобальні економічні трансформації, підприємництво, міграційні процеси, технологічні підприємства, підприємницьке суспільство.

В статье рассмотрены глобальные экономические трансформации, которые происходят в мировой экономической среде. Такие процессы, которые преимущественно базируются на технических достижениях, приводят к формированию нового качества мирового хозяйства и началу эры глобального транзита. Автор акцентирует внимание на том, что глобальные экономические трансформации изменяют конфигурацию взаимоотношений стран, их участие в международном разделе труда, активизируют миграционные процессы, диверсифицируют требования к работникам и определяют востребованность новых профессий в перспективе. Автор утверждает, что такие процессы влияют на развитие сферы предпринимательства, которая приобретает новую сущностную характеристику. Автором указано, что традиционные виды предпринимательства заменяются новыми видами, одним из которых является технологическое предпринимательство. Украина, осуществляя интеграционные процессы, обязана реагировать на тренды мирохозяйственного развития, не желая быть откинутой на периферию мирового хозяйства.

Ключевые слова: глобальные экономические трансформации, предпринимательство, миграционные процессы, технологические предприятия, предпринимательское общество.

The global economic transformations taking place in the world economic environment have been considered by the author. Such processes, which are predominantly based on technological advances, lead to the formation of a new quality of the world economy and the beginning of an era of global transit. Global transformations are complex and contradictory processes. They generate both a number of opportunities and challenges for countries, including both developed and developing ones. The author emphasizes that global economic transformations change the configuration of countries' relations, their participation in the international division of labor, activate migration processes, diversify requirements for workers and determine the demand for new types of professions in the future. The main professions that will be in demand in the future are: application and software developers, auditors, marketers, CFOs, elementary school teachers, management consultants, sales representatives, attorneys, health and medical executives, farmers and agricultural workers, analysts in the field of computer engineering. The consequences of transformational processes in the world economy are the adoption of sustainable development policies, increasing attention to nature and its capabilities, transitional states of economic development, which are now gaining new meaning. The author argues that such processes also affect the development of entrepreneurship, which is acquiring a new essential characteristic. The author notes that traditional types of entrepreneurship are being replaced by new ones, one of which is technological entrepreneurship. Technological entrepreneurship enables the transformation of scientific knowledge into innovative ideas, the creation of new products and technologies. Technology enterprises are changing the traditional notion of doing business as a whole; they are differentiating attitudes to ownership issues,

location of the enterprise, organization of its work and the schedule of employees. Ukraine, by carrying out integration processes, is forced to respond to the trends of world economic development, in order not to be pushed to the periphery of the world economy.

Keywords: *global economic transformations, entrepreneurship, migration processes, technological enterprises, entrepreneurial society.*

Постановка проблеми. Технологічні інновації та їх впровадження у глобальному масштабі привели до значних соціально-економічних трансформацій, якими характеризується розвиток сучасного світу. Сьогодні часто говорять про формування нової світової економіки, в основі якої лежить Четверта промислова революція, та започаткування нової ери глобального транзиту. Світова економіка набуває нової якості, базуючись на речах, що кардинально відрізняються від тих, що мали місце 50–100 років тому. У наукових колах, засобах масової інформації багато розмов сьогодні ведеться про зміни у світі у різних сферах, зокрема економічній, політичній, культурній, соціальній, що входять у суперечність із сучасними реаліями, чим стали помітними як для безпосередніх учасників відносин у цих сферах, так і для вчених, аналітиків та експертів, які вивчають глобальні трансформаційні процеси. Ці зміни відбуваються швидкими темпами, а інформація, яка їх відображає, щодня збільшується до значних масштабів. Світ прогресує та під впливом науково-технічного прогресу ускладнюється, цей процес у принципі є незворотнім. Традиційні цінності також змінюються. Все, що залишається суб'єктам економічної діяльності та науковим колам, це глибоке дослідження, вивчення та аналіз питань глобальних економічних трансформацій, щоби вчасно адаптуватися до змін та використовувати їх на свою користь, мінімізуючи їх негативний вплив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прорodu глобальних трансформацій світового економічного середовища під впливом різних чинників, а саме розвитку глобалізаційних процесів, міжнародної торгівлі, глобальних форм підприємницької діяльності, вивчали та висвітлювали у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як І. Ансофф, Дж. Гелбрейт, Дж. Даннінг, Р. Каплан, Б. Когут, Ф. Котлер, Д. Лук'яненко, А. Мазараки, Ю. Макогон, М. Портер, В. Рокоча, О. Рогач, А. Томсон, Т. Циганкова.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на реалії сьогодення ця тема потребує постійного моніторингу, глибокого аналізу, відповідних узагальнень та висновків.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є розгляд глобальних економічних трансформацій, які сьогодні мають місце у світовому господарстві та впливають на розвиток підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом ХХ століття та майже 20 років ХХІ століття змінювалися тенденції світогосподарського розвитку переважно в результаті науково-технічних досягнень, а саме:

- змінився характер та відбувся перерозподіл країн у міжнародному поділі праці;
- відбулося посилення тенденцій глобалізації, транснаціоналізації та інтеграції у світовому господарстві;

– старі концепції та теорії світогосподарського розвитку вичерпали себе, на їх основі з огляду на сучасність почали вимальовуватися нові методи та парадигми сучасної світової економіки;

– відбулося суттєве звуження середнього класу практично у всіх країнах як результат економічних змін, зокрема міграційних переміщень;

– змінились технологічні уклади;

– зросли обсяги матеріального виробництва, посилилось навантаження на природні екосистеми [1, с. 7].

Наслідками глобальних економічних трансформаційних процесів також є:

1) утвердження політики сталого розвитку, що безпосередньо базується на економічних, соціальних та екологічних устоях і передбачає піклування про прийдешні покоління;

2) підвищення уваги до природи та можливостей, які вона надає щодо ресурсного забезпечення та середовища проживання людини загалом (тривалий час проводилася політика переорієнтації країн у напрямі «від природи до технологій»; сьогодні спостерігається зворотна відкоригована тенденція паралельного співіснування, ведення господарської діяльності разом зі збереженням природного середовища);

3) перебування в центрі розвитку людини, функції якої у соціально-економічних процесах змінені (якщо раніше вона була знаряддям праці, робочою силою, то поступово її місце змістилося до управління виробничими процесами та розроблення нових технологій; в основі сучасного глобального економічного розвитку лежать знання, інтелектуальний та творчий потенціал людини);

4) формування у світі нової конфігурації зв'язків провідних економічно розвинутих країн, тоді як неефективні, неінноваційні економіки відходять за задній план;

5) перетворення більшості країн на перехідні, але не в традиційному сенсі переходу до ринкової економіки, а в розумінні формування нових якісних основ економічного розвитку з огляду на світові економічні тренди.

Глобальні трансформації – це складні та суперечливі процеси. Вони породжують низку як можливостей, так і викликів для країн, як розвинутих, так і тих, що розвиваються. Країни в таких умовах повинні орієнтуватись на формування системи власної економічної самодостатності або максимально мінімізувати свою залежність від конкретної країни чи єдиного джерела ресурсів.

Великою мірою глобальні трансформації торкнулися сфери підприємництва, причому це не є феноменом тільки ХХІ століття. Ще Й. Шумпетер у свій час помітив у підприємстві елемент деструктивної економіки. Він описував процес появи нових технологій, які буквально руйнували всі устої, на яких базувалося тогочасне економічне мислення [2].

Важливо зауважити революційний шлях переходу до нової економіки, що стало також можливим за рахунок впровадження окремими підприємцями інновацій. Значимість такого підходу сьогодні набуває особливої актуальності, коли інновації привносять новаторство в реалізацію підприємницьких ініціатив та утримують свою позицію, поки така діяльність не стане звичною, підприємець не почне інноваційно оновлювати свою діяльність. Новаторська складова не тільки підтверджує підприємницький елемент ведення бізнесу. Зараз новаторство дає можливість випереджати конкурентів та займати відповідну нішу на ринку, утримувати свої конкурентні позиції протягом тривалого часу. Справжній підприємець, що володіє новаторським елементом, може зорієнтуватися на потреби сучасного економічного середовища, відчувати його тенденції та спрогнозувати основні тренди на перспективу. Це дає йому можливість вчасно реагувати на виклики та вимоги й утримувати свої конкурентні позиції на ринку, що в принципі не вміють робити інвестори та бізнесмени, які володіють фінансовими ресурсами й не мають такої «економічної інтуїції», хоча погоджуємося з тим, що з плином часу така проблема може зникнути. Якщо раніше поширеною була думка про те, що підприємницьким талантом володіє близько 5% населення, то в перспективі підприємницькому таланту можна буде навчити, а його можна буде розвинути. Цьому сприятиме розвиток технологічного підприємництва, яке базується на імплементації технологічних новинок. Поки що цей процес підстраховує венчурне підприємництво. Можемо припустити, що науковий супровід, який у майбутньому буде зорієнтований саме на підготовку підприємців-практиків, які, крім основ ведення підприємництва, будуть чітко орієнтуватися в поточних трансформаційних процесах, допоможе сформувати відповідний новий клас підприємців.

Україна сьогодні активізує процеси своєї інтеграції у світове економічне середовище. Україна змушена реагувати на вимоги, інакше країни, які інтенсивно впроваджують нові технології та інтегрують їх до бізнес-процесів, значно віддаляться від неї, а суб'єкти господарювання втрачуть свої вже набуті позиції на глобальних ринках. Сьогодні в Україні щодо підготовки підприємців, які відразу готові працювати на ринку та бути конкурентоспроможними, вловлюючи тенденції його розвитку, спостерігається проблема. Вищі навчальні заклади готують фахівців у сфері підприємництва, але навчальні програми часто не враховують реалій розвитку економіки країни та світових трендів. Поточна економічна ситуація у країні є нестабільною й важко прогнозованою, ринок праці є недосконалим, що не дає змогу готувати вузькоспеціалізованих фахівців для ведення підприємницької діяльності.

Технологічне підприємництво є одним із нових видів сучасного підприємництва. Це є підприємницькою діяльністю щодо перетворення наукових знань на інноваційні ідеї створення нових продуктів і технологій, пристосованих до сучасних ланцюжків створення доданої вартості. Система технологічного підприємництва – це єдиний комплексний соціальний інститут «освіта, наука, технології, інно-

вації, технологічне підприємництво» [3, с. 33]. Його розвиток вважається важливим та перспективним трендом світогосподарських відносин загалом та окремих країн зокрема. Саме технологічні підприємства змінюють стереотипне уявлення про ведення бізнесу загалом, вони диференціюють ставлення до питань власності, розміщення підприємства та організації роботи й розпорядку працівників. Незабаром зміниться ставлення до необхідності перебування працівника в офісі та необхідності купівлі чи оренди офісу загалом.

Важливо відзначити, що поява технологічних підприємств змістила традиційні галузі ведення підприємницької діяльності (автомобільну, текстильну промисловості, сферу маркетингу) на задній план, а підприємства нового типу опинилися в центрі розвитку світової економіки. Практично у кожній країні одні виробництва відживають своє, зникають з ринку або потребують модернізації. На нашу думку, модернізації потребують не тільки матеріальна база, але й оновлення кадрового складу та утримання людей на підприємствах загалом.

Трансформації глобального середовища активізують міграційні переміщення людей, їх ставлення до себе та вимог до свого працевлаштування. Люди почали відмовлятися від ідеї прив'язаності до одного місця проживання. Зараз з різними мотивами зросли потоки людей різного віку, особливо молоді, у країнах світу. У 2017 р. у світі нараховувалося 27,9 млн. мігрантів віком від 15 до 24 років, що становило 11% від загальної кількості мігрантів у світі. 52% серед молодіжних мігрантів склали чоловіки. За 2000–2017 рр. кількість мігрантів молодого віку зростала на 21%, майже у 2 рази перевищуючи зростання кількості молоді, що становило 9% за цей період [4].

У сучасному світі, який стає більш динамічним та швидкозмінним, відбувається формування нових професій, за якими майбутнє. Так, Бюро статистики праці у США опублікувало список перспективних професій до 2026 р., спираючись на показники оплати праці та перспективи поширення, які співзвучні великою мірою із світовими тенденціями. До головних з них відносять розробників додатків, бухгалтерів, аудиторів, маркетологів, водіїв важких вантажівок, фінансових директорів, вчителів початкової школи, консультантів з питань управління, торгових представників, адвокатів, керівників у сфері охорони здоров'я та медицини, фермерів та працівників сільського господарства, викладачів медичних ВНЗ, фізіотерапевтів, аналітиків у сфері обчислювальної техніки, розробників програмного забезпечення [5].

Сучасна молодь сьогодні не готова продавати свій талант та здібності за невелику заробітну плату. Важливою характеристикою молодих людей є їх мобільність, а умови, створені у країнах ЄС та інших регіонах світу, є привабливими для молодих фахівців із забезпеченням їм можливостей реалізації свого потенціалу та відповідного рівня оплати праці. Саме людський капітал є одним із важливих індикаторів рівня розвитку країни загалом.

Зараз на поворотному етапі розвитку світової цивілізації та формування нової економічної платформи настав час формування нового суспільства,

а саме підприємницького суспільства. Його життєздатність залежить від умов регулювання, виникнення нових видів зайнятості, зокрема фрілансерства, освіти протягом життя та нестандартного мислення для вирішення різноманітних поточних проблем [2].

Підприємницьке суспільство є об'єднаним, мережевим, що полегшує співпрацю, допомагає справлятися з ризиками сучасності, з одного боку, але з іншого боку, робить так, що ризики легко поширюються у таких умовах. Формування підприємницького суспільства, як зауважено у праці Пітера Друкера, названо «поворотним пунктом в історії людства. Нам потрібна не просто підприємницька економіка, а підприємницьке суспільство, в якому інновації та підприємництво є стійкими та неперервними» [6].

Висновки. Сьогодні у світі спостерігаються масштабні трансформаційні процеси, відбувається становлення нової якісної структури світової економіки як результат нового технологічного укладу. Ці процеси спричиняють необхідність переосмислення державних економічних політик та їх відповідності вимогам глобальних ринків та умовам забезпечення конкурентоспроможності. Україна також стоїть перед вибором: або вона активно впроваджує технології та активізує процеси інтеграції до глобального економічного середовища на повноцінних партнерських умовах, або вона ризикує бути відкинутаю на периферію світового господарства. Недопущення цього потребує розроблення відповідної стратегії економічного розвитку України, яка б особливу увагу приділяла питанням підприємництва.

Бібліографічний список:

1. Барсук Ю. Формування перспектив розвитку світового господарства в умовах глобальних змін. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 26 травня 2017 р.). Харків, 2017. С. 7–8.
2. Промская Н. Технологическое предпринимательство – современные вызовы и мировые тенденции. *Хвиля*. URL: [https://hvylya.net/analytics/economics/tehnologicheskoe-](https://hvylya.net/analytics/economics/tehnologicheskoe-predprinimatelstvo-sovremennyye-vyzovy-i-mirovyie-tendentsii.html)

[predprinimatelstvo-sovremennyye-vyzovy-i-mirovyie-tendentsii.html](https://hvylya.net/analytics/economics/tehnologicheskoe-predprinimatelstvo-sovremennyye-vyzovy-i-mirovyie-tendentsii.html) (дата звернення: 10.11.2019).

3. Бутенко А., Шлафман Н., Бондаренко О. Концепція формування системи технологічного підприємництва в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1(47). С. 31–38.
4. Migrant youth: facts and figures. URL: <https://www.un.org/development/desa/youth/news/2019/02/migrant-youth> (date of access: 22.11.2019).
5. Koersz A., Gillett R. The 21 most promising jobs of the future. URL: <https://www.businessinsider.com/best-jobs-future-growth> (date of access: 15.12.2019).
6. Straub R. The promise of a truly entrepreneurial society. *Economics and society*. URL: <https://hbr.org/2016/03/the-promise-of-a-truly-entrepreneurial-society> (date of access: 25.11.2019).

References:

1. Barsuk Ju. (2017) Formuvannja perspektyv rozvytku svitovogo ghospodarstva v umovakh ghlobalnykh zmin [Formation of prospects of the world economy development in the conditions of global changes]. Proceedings of the *Suchasni tendenciji rozvytku svitovoji ekonomiky* (Ukraine, Kharkiv, May 26, 2017). Kharkiv, pp. 7–8.
2. Promskaja N. (2017) Tekhnologhicheskoe prnedprynmateljstvo – sovremennyye vyzovy y myrovyye tendencyy [Technological entrepreneurship – modern challenges and global trends]. *Khvylyja*. Available at: <https://hvylya.net/analytics/economics/tehnologicheskoe-predprinimatelstvo-sovremennyye-vyzovy-i-mirovyie-tendentsii.html> (accessed: 10 November 2019).
3. Butenko A., Shlafman N., Bondarenko O. (2017) Konceptcija formuvannja systemy tekhnologhichnogho pidpryjemnyctva v Ukrajinі [The concept of formation of the technological entrepreneurship system in Ukraine]. *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*. No. 1(47), pp. 31–38.
4. Migrant youth: facts and figures. Available at: <https://www.un.org/development/desa/youth/news/2019/02/migrant-youth> (accessed: 22 November 2019).
5. Koersz A., Gillett R. (2017) The 21 most promising jobs of the future. Available at: <https://www.businessinsider.com/best-jobs-future-growth> (accessed: 15 November 2019).
6. Straub R. (2016) The promise of a truly entrepreneurial society. *Economics and society*. Available at: <https://hbr.org/2016/03/the-promise-of-a-truly-entrepreneurial-society> (accessed: 25 November 2019).